

T Á R C Z A.

A tanítvány, a kit Jézus szeret vala.

— Vázlatos jellemzés Jánosról. —

Ki volt a Krisztus? — oly kérdés, a melynek ma a legkicsinyesebb kérdések is elébe kerülnek, de a melynél nagyobb érdekű nem állítottatott még az emberiség elé. Minél szélesebb körben tisztázódik e kérdés, annál magasabb fokra hág a társadalmak kulturája, anyagi és szellemi jóléte. Ez ma már nemcsak theologiai vagy logikai igazság, hanem történeti és tapasztalati tény.

Sok nagyszabású, de ezerszerte több törpe lélek adott már választ e kérdésre a lefolyt századokban. De minő tarkabarka serege a feleleteknek! Itt egy theologus — régi vagy modern elfogultsággal; ott egy bölcselő — több-kevesebb önhittséggel; amott egy sociologus, társadalmi, erkölcsi reformátor — vastag hitetlenséggel; úgy hogy — a regényírókat (Renant és társait) s a mai kétes ízű ujság-tárczákat (mert már néha ezek is „foglalkoznak“ a kérdéssel) nem is számítva — valóságos chaos veszi körül a Jézus személyiségét illető kérdést.

Melyik hát az igazságra vezető út? Bizonyára a történeti. Ennek kövezéséhez óhajtok járulni az alábbiakkal.

Ha túlságosan titokzatosnak tetszik a Krisztus személye, imé itt van egy történeti alak, János apostol, a kit egészen jól megismerhetsz — életrajzi adatokból és saját munkáiból. S a tanítvány majd biztos tájékozást fog nyújtani a Mesterről. „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők“ (Ján. 15, 5.) — e szavak csudálatos világításba helyezik előttünk a Jézust és a vele történetileg is személyes összeköttetésben élt tanítványok viszonyát. Az elrejtett szellemi életműködés legmélyét világítják meg e szavak. Pál apostol szerint a vad olajfák — a pogányok — „beoltatnak“ (Róm. 11, 17, 20.) a

szelíd, a „szent“ Olajfába. De azokkal a közvetlen tanítványokkal másként áll a dolog. A „szőlővesszők“ nem beoltattak a szőlőtőbe, hanem *kihajtottak* abból. Volt egy igazi élő szőlőtő, tehát hajtásainak is *kellett* lenni. És a szőlő(tő) a hajtásairól felismerhető és megismerhető; ezek hozzák a gyümölcsöt, a mely oszthatatlanul megmutatja a tő, a gyökér minőségét, életerejét. A Mester az ő tanítványaiban ismerhető meg igazán, a kikben élt, s él és „gyümölcsöt terem“. Megismerhető pedig legkivált János apostolban. A nélkül, hogy a mai divatos ember-kultusz, hős-imádás tévedésébe esnénk (a mi az irigységgel és ócsárlással ugyanegy talajból burjánzik föl), — János alakját bátran állíthatjuk a tizenkettő között az első helyre. Nem, hogy őt magasztaljuk, — ez ellen ő tiltakoznék a legérzékenyebben: „Meglásd, azt ne miveld! . . . Istent imádjad . . .“ (Jelen. 19, 10., 22, 9.); hiszen, a mivé lett, Istennek köszönhetette. Hanem igenis, előtérbe helyezük őt, mert általa legfényesebben tündökölt a — Krisztus dicsősége! És ilyen célból maga is legelsőnek állott volna — ha kell, még a gyalázat, a szégyen kövén is — „ama („másik“) tanítvány“, a ki, ha saját személyéről volt szó, még a nevét is elhallgatta.

*

(A tanítványok.) Jézus megjelenése a földön, a történelem központi ténye. Még a kik tagadják is az Ő magasabb természetét, kell, hogy elismerjék, hogy Vele új korszak nyílik s hogy az Ő személye — bár nagyon rövid ideig működött a földön — a leggyümölcsözőbb befolyást gyakorolta az egész emberiségre.

Az evangéliumokból kitűnőleg — Benne oly tökéletes mértékben öltött testet a szeretet és igazság, melyet — mint egyáltalán lehetőt — soha még csak nem is képzelt az ember. Jelenlétében a bűn kiváltképen vétkessé és utálatossá lesz, s a szentség kiváltképen vonzóvá és kedvessé. Ő a hiba nélküli típusa az emberi nemnek, — a láthatatlan Isten igazi képmása a földön, — a mennyei dolgok kinyilatkoztatója, — a bűnből szabadító. Hatalmas lépést tesz az ember, a mikor az istenségről való száraz, elvont fogalmát fölcseréli az ótestamentumi „Én vagyok . . .“-kal; de még hatalmasabbat akkor, mikor ez „Én vagyok . . .“, a Jézus Krisztusban szemmel-láthatóvá lesz előtte.

Ez azonban az emberiség óriási seregéből *valósággal* csak keveseknek adatott; s még e kevesek közül is sokan „látván nem láttak“ (Ján. 1, 10., 12, 37., 16, 3.; I. Ján. 3, 1.). Hogy azért a föld minden tája és minden korszak hallhasson

Róla, bizonyos követőket választott, a kik hallják az Ő beszédeit, lássák cselekedeteit; — a legbensőbb közösségben élt velők, hogy tiszta, határozott benyomásokat szerezhessenek az Ő személyiségéről s lehessenek Néki *élő tanúi*. És ezzel bizonyára jobban kielégíti elménk és szívünk követelményeit, mintha valami elvont tételekből álló szent könyvben hagyta volna számunkra, a mit hinnünk és cselekednünk kell.

S mert az Ő személye a szó igazi mély értelmében „*Csudálatos*“ (Ésai 9, 6.) volt, a melyet a maga teljességében egymaga egyetlen ember sem foghatott volna föl, több bizonyosságtévőt választott, a kik mind más és más alaptermészettel bírtak s nem egymásnak másolatai voltak, minők az ugyanazon formában gyúrt sáralakok. E különböző egyének mind-egyikére szüksége volt; — a minthogy egyetlen virág nem képes arra — bármennyi szépséget és színes ragyogást nyert is a naptól —, hogy élénk varázsolja mindazt, a mi a napfényben van: — erre a legelső szerény hóvirágtól az ősz utolsó rózsájáig minden virágszálla szükség van.

Hangsúlyoznunk kell azt a tényt, hogy a tanítványok mind különböző karakterrel bírtak. Nem egyforma alakú szócsövek, hanem élő egyéniségek voltak, — épp úgy saját értelmi és erkölcsi képességekkel, speciális tapasztalatokkal felruházva, mint mi vagyunk. Csak megnevezem Pétert, a sanguinikus, heves indulatú tanítványt; „az igazságos“ Jakabot, — a kire a jeruzsálemi gyülekezet először bízott, — merész ethikai természetével, értelmi és kormányzási tehetségével; Tamást, az óvatost és fürkészőt, a ki rest a dolgokat pusztán hitre elfogadni s követeli az ő értelmi kifogásainak teljes kielégítettését; a publikánus Mátét, a ki boldog csendességben húzódik meg Jézus mögött; Judást, Jakab testvérét, a kinek levele felriaszt, mint a vészharang kondulása éjjelen; — vagy — hogy a többit már ne említsem — Iskáriotes Judást, éles, számító szemeivel, a ki mint sötét, kísérteties árny követi a Krisztust.

Mindenik más jellem, más értelmi és érzelmi állásponttól tekintvén a Jézus személyét, kiben ezért mindenik valami egyebet lát s talál, mint a másik. Mindenik a maga szükségei szerint talál kielégítettést Ő benne.

Mindazáltal tagadhatatlan, hogy ez individuumokban bizonyos közös elemekre is találunk, a melyek egyebeknél alkalmasabb eszközeivé tették őket annak a célnak, melyre választattak.¹ Egy kivételével mindnyájan galileaiak voltak, faji

¹ Még az áruló Judás is e célra választott — bármily különösen hangzik is ez állítás. Ő különösen erős és értékes bizonyosságtévő! Mert

azonossággal s bizonyos „ingenium perfervidum“-mal. A gyakorlati életből hivattak el, a hol megszokták érzékeiknek és józan eszüknek használatát; tehát nem valami álmodozók vagy visionáriusok voltak. Hogy „írástudatlanok“ (Csel. 4, 13.) voltak, — ez, kivált lelki dolgokban, nem általános nevelatlenség és tudatlanság értelmében veendő, hanem csupán úgy, hogy a rabbini tudományban, ama kor mesterkelt kulturájában nem nyertek kiképeztetést. S ez csak nyereség volt rájuk nézve: mert van oly bölcsesség is, mely — vak. Az ő „írástudatlanságuk“ megmentette őket „szellemes“ teoriáktól (melyekhez alkalmazkodniok kell a tényeknek még manapság is); minden sophistikától szabadon — értelmileg egészségesebb állapotban, s egyszerűbb és tisztább belátásúak maradtak, mint bármely rétege az akkori zsidóságnak. Szóval alkalmasabbak voltak tanubizonyságokul, mint a kik farizeus vagy szadduceus befolyástól már saturálva valának.

*

(János szülőföldje.) — Ilyen alkalmas egyéniség volt János is. A mikor először találkozunk vele, még ifjú, — alig lehet húsz éves. Bethsaidába való, — ama halász-faluba, ott a galileai tenger északi partján, közel a helyhez, a hol a tejfehér Jordán sebesen belefut a tengerbe. Az egész vidéken csendes báj ömlik el még ma is; még szebb lehetett ez az újtestamentumi időkben.

A tenger, a mely Robinson méretei szerint valamivel több, mint 20 km. hosszúságban és közel 10 km. szélességben terül el, a Földközi-tenger-szin alatt nagy mélységben (körülbelül 200 méternyire) fekszik.¹ Tiszta, áttetsző vize különböző helyekről nézve és különböző időkben különféleképen ragyog. Most mint egy sötétkék tükör játszik a hegyek között, majd mint megolvadt ezüst csillámlik a napsugárban, majd pedig változatos színekben tündöklöklik, mint az opál smaragdba rakva. Partja — itt kövecses, ott fövényes és a sok szép kagylótól gyöngyfehér; másutt meg nagy, durva kövek borítják. „Keleti partjáról minden zöldelés hiányzik, és egy poros csupasz meredekség az egész, a melynek festőien komor kifejezése

ha bármily csekély hibát, kifogásolni valót felfedezhetett volna Jézusban, ő lett volna a legelső, a ki ezt hangoztatja, ha másért nem, hát — hogy saját lelkiismeretét megnyugtathassa s eljárását valamiképen igazolhassa. Judás bizonyítja legerősebben, hogy Jézus a Bűnnélküli volt.

¹ Barrows: „Sacred Geography and Antiquities“-ből vettem a földrajzi adatokat.

csak fokozza a kék tükör fényét.¹ Távolszakra a Hermon hegyláncz havas tetői emelkednek méltóságteljesen.

Narancs-, citrom-, mirtus- és datolyafák még ma is találhatók. Az utas illatos füveken tapos, ha erre jár. A partokat ékes tollazatú madarak látogatják s a víz fölött tengeriszárnyasok serege röpköd. A napkeltének és napnyugtának színpompája megragadó. „Isten — mint a rabbik mondták — ezt a tengert minden más tengerek fölött szerette.“

Ma az egész vidék felett gyászos csendesség ül, de egykor mozgalmas élet zajlott itt mindenfelé.

Itt töltötte ifjú éveit János. Atyja, Zebedeus, halász volt saját bárkáival és szolgálival (bizonyára napszámos munkások voltak ezek). Anyja, Salome, ama galileai nők egyike volt, a kik követték Jézust; valószínűleg rokona — ha nem éppen nővére — volt Máriának, Jézus anyjának.²

Képzeljünk el egy kegyes, boldog zsidó otthont, a melyben napról napra egészséges öröm cseng. Az iskolai évek multával a fiúk atyjuk mellé kerülnek a halászbárkába. Ez a csendes életmód alkalmas táplálója a gondolatokba merülésnek, a függetlenség érzésének és a türelemnek. — Neveltetésük a lehető legegyszerűbb volt. Nagyobb részében ott folyt le az éjjeli égbolt alatt és a csillagok társaságában, a bárkában.

E külső körülményekhez hozzá kell még vennünk azt a különös, mystikus várakozást, a mely ekkor sok mélyen gondolkodó lelket elfoglalt Zsidóország határain kívül is. Esengve, fürkésző tekintettel, sejtelmes várással tekintettek mindenfelől a közel jövő elé; — mintha érezték volna az idők jeleiből, hogy minden népek közös vágya közeledik a beteljesedés felé.

Körülbelül ilyen külső és belső hatások alatt áll János, a mikor mint ifjút először megpillantjuk. Úgy tetszik előttünk, mintha távoli köd mystikus homályából bontakoznék ki alakja: — egy szelid, álmódzó tekintetű ifjú, csendes tünődéssel, ismeretlen távolba mélyedő szemekkel és gyermekes egyszerűséggel és alázatossággal. Ilyenformának láttuk festményeken; ilyenek rajzolja képzeletünk, a mikor a „szeretet apostolá“-ra gondolunk.

De a mint jobban elmélyedünk az ő személyének megismerésében, a jellemét alkotó vonások mind határozottabbak

¹ Tischendorf.

² Máté 27, 56., Márk 15, 40. és János 19, 25. összevetéséből lehet ezt következtetni. A két első evangélista szerint Mária, Jézus anyja, Mária Magdaléna, Mária, Jakab anyja és Salome állnak a kereszt közelében; János szerint pedig Jézus anyja s ennek nénje, Mária, Cleophas felesége és Mária Magdolna. Lehetett Jézus anyjának Mária nevű nővére? S ha nem, úgy ki ez a megnevezetlen nő? Nem Salome?

és élesebbek lesznek. A mikor a Jézus csodás alakja tükröződik benne — mint az ég a galileai tenger mélységeiben —, ő nem csupán szép, sima tükör, nem passzív elfogadója és visszatükrözője a fénynek, hanem egy nagy, mélységes lélek, végtelenül szelid, gyöngéd szeretettel, de végtelenül erős enthusiasmmussal és aktivitással az igazságért. S az ő tündő, csendes tekintete nem bizonytalan szemlélődés, hanem a szeretetnek mély és csendes éleslátása; — olyan, mint mikor valaki kutató szemeivel az ég csillagfényes azurjának mérhetlenségéibe hat.

*

(A sasszemű tanítvány.) — Egyik fővonását János jellemének találóan fejezte ki a régi ker. egyház, a mikor reptülő sas által symbolizálta, a mely merészen szegzi éles szemeit az izzó déli nap vakító fényének.

Sasszemű tanítvány volt ő nemcsak spiritualiter, de bizonyos tekintetben physikailag is. Ennek illusztrálására szolgálhatnak a következő — saját evangéliumában leirt — mozzanatok.

A keresztrefeszítés estéjén a zsidók megkérték Pilátust, hogy intézkedjék a holttestek levételéről, hogy ne maradnának azok szombat napján a kereszten. El is jöttek a vitézek és a kétfelől levő latornak megtörték lábszárait, Jézusét pedig — miután látták, hogy már halott volt — érintetlenül hagyták; ellenben az egyik katona oldalába döfte dárdáját. És János, a ki közel állott, „látta, bizonyoságot téssen róla“, hogy „mindjárt jöve ki belőle vér és víz“ (Ján. 19, 34—35.). — Olyan körülmények között s olyan időtájban is így tudott éles megkülönböztetést tenni a sasszemű tanítvány.

S azután, midőn a feltámadást követő egyik napon Jézus megjelenik a tanítványok között, de azok a hajnali szürkületben eleinte nem ismerik föl, János az, a sasszemű („ama tanítvány, a kit Jézus szeret vala“), a ki először szól így (kétségkívül a szive is segítvén őt a látásban): „Az Úr ez!“

Látása élességének, biztosságának és hűségének kifolyásaként tekinthetjük azt az ezzel közel-rokon vonását is, hogy írásaiban az időjelzést illetőleg minutiosus érzékenységet tanúsít. Így feljegyzí az óráját annak a napnak, a melyen követni kezdé Jézust; akkor u. i. „mintegy tíz óra vala“ (Ján. 1, 40.). Megjelöli pontosan azt a pillanatot, melyben Jézus az utolsó vacsora alkalmával fölkel az asztaltól, hogy megmossa tanítványainak lábait; — s azt az időt, mikor Judás „kiméne; vala pedig éjszaka“ (Ján. 13.).

Nem mondom, hogy ezek valami különös jelentőséggel bírnak, de mindenesetre jellemzők ő reá, a „lát“-óra.

Nyelvezete, írása is jellemző e tekintetben. Rendkívül egyszerű. Nem disputál, nem okoskodik, nem érvel: ő „megmutat“, „megjelent“, „bizonyságot tesz“ azokról, „valamelyeket látott“ stb. . . .

Gondolataiban semmi homályosság, semmi nyoma az ingadozásnak, kételynek, gyanakodásnak, küzködésnek, bizonytalankodásnak, — ezek (ha egyáltalán voltak) már mind mögötte vannak akkor, midőn írásai kikerülnek kezei alól; — „mert a setétség elmúlt és amaz igaz világosság immár fénylik“. (I. Ján. 2, 8.) — Még a legmélyeségebb gondolatai is mindig kristálytiszták és zavartalanok. És ez az áttetsző mélység az, a mely különösen megragad s elbájol bennünket. Ez a spirituális éleslátás az, a mely egyaránt megnyilatkozik mind evangéliumában, mind pedig profetikus munkájában. „Kit a bölcs lángesze föl nem ér, csak titkon érző lelke óhajtvá sejt“, Annak dicsőségét ő „lát“-ja és „bizonyságot tesz róla“; kiemelkedve a föld ködéből túlszárnyal a felhőkön is és beletekint az istenség napfényes titkaiba. A mint Ágoston mondja: „Mig a három első evangelista ide alant marad az Ember Jézus Krisztussal és csak keveset beszél az Ő istenségéről, — János, mintha türelmetlenül járná a földet, evangéliumának legelső szavával felemelkedik nemcsak a föld és a lég és az ég határain felül, de az angyalokon és mennyei hatalmasságokon is túl egészen Annak színe elé, a ki által mindenek lettek.“

És ő ott is — „lát“! A legmélyebb igazságok is annyira realizálódnak előtte, hogy — látja azokat. Látja a „Mennyei jelenések“-et. Az ótestamentumi „látók“ (próféták) közül is egyik sem közelíti meg őt, a sasszeműt.

Messze vezetne most mélyebben belebocsátkozni a Jelenések könyvének szerzőségét, célját, jelentőségét s tartalmi értékét illető kérdésekbe, itt azért csak annyiban érintjük ezeket, a mennyiben e vázlat kerete megengedi s célja megkívánja.

Kétségkívül szembeötlő a különbség a Jelenések könyve s János egyéb munkái között, akár azok tárgyát, akár stíljét, hangját tekintjük. De ne feledjük, hogy azok egészen más időben, s más körülmények között és más célból irattak. Tudjuk, hogy legkorábban iratott a Jelenések könyve. Egészen természetes, hogy az elragadtatásában ifjúsága erejével és eleveenségével bíró tanítvány másként szól s ír, mint az elaggott apostol, a ki szelíd szeretettel beszél el „fiacs-

káinak“ egy élet szent emlékeit. A sötétség és világosság elkeseredett harcának idején, a mikor oly sok „fenevad“ támadt az Istenországa ellen, hogy ennek csekély seregét már-már kétségbeesés és reménytelenség fogta el, — eleven, buzdító s bátorító szóra volt szükség, a mely egyúttal bizonyos reménységgel mutat a jövőre diadalra, a mikor beáll a béke s az Istennek hajléka az emberekkel leszen, és nem leszen többé sem könnyhullatás, sem fájdalmas kiáltás, sem halál. — Ugyanaz a kürt másképp szól a csaták zivatarában, mint a mikor valami édes melódiát zeng a mult emlékeiről.

Patmos sziklái között volt fogságban János, a mikor a jelenéseket látta. Kicsi sziget ez az Aegei-tengerben, alig 30 km. kerülettel s 7—8 ezer lakossal. A középkorban *Palmosa*-nak nevezték el, a mi azt mutatja, hogy hajdan pálmákkal volt borítva; ma azonban már elég kopár s csak itt-ott látszik egy-egy olajfa vagy cziprus, a mi némileg enyhíti a bús szigetecske zordonságát. Itt volt egyik sziklatetőn az az állam-börtön, a melyben — Domitián uralkodása alatt — száműzetési idejét töltötte János.

Sajátságos dolgokat hallhatunk a fogságban ülők találékonyságáról, a melylyel könnyíteni iparkodtak egyhangú nyomasztó helyzetükön. Összebarátkoznak rovarokkal s állandóan foglalkoznak velük, tanítgatják, szoktatják őket; megfigyelik s kísérik a — valami kis nyílason bejutott — napsugár lassú útját a falon vagy a földön; feliratokat, rajzokat vésnek a czella köveibe; börtönvirágot gondoznak; vagy költeményeket írnak. János börtönének magánosságát alakoknak, jeleneteknek hatalmas processiója töltötte be; a jövőre lelki szemei előtt játszódott le egészen a biztató végkifejlésig, az „új ég, új föld“ létrejöveteleig. A sasszemű látnoknak ez lehetséges volt!

Nem légből kapott képzelődés hát az a Jelenések könyve; nem is csupán ihletett költemény, sem pedig kuruzsló arithmetikus-theologusok számára készült könyv, a melynek 7-, 10-, 666-, 1000-es stb. számaiból jóslatokat tudnak kihozni; hanem annak a mélységes látású tanítványnak műve, a ki az isteni kinyilatkoztatót, a Jézus Krisztust földi életében is a legközelebről szemlélte, — a ki az Úr keblén nyugodott, — s a ki az Ő megdicsőülése után is annyira át volt hatva az Ő Lelkével, úgy telve volt a Krisztussal, hogy Annak s országának jövőrejét is — Milton szavaival élve — mintegy hatalmas és fenséges tragédiát szemlélhette végig, melynek komor jeleneteit és felvonásait halléluják és hárfá-symphoniák hétszeres chorusa szövi át és fejezi be.

Komoly *keresztyén* theologus előtt nemcsak hogy nem megfejthetlen vagy éppen haszontalan, gyakorlati érték nélküli könyv a Jelenések könyve, sőt inkább olyan, a mely nélkül az egész Biblia egy bevégezetlen könyv, hiszen ez adja meg a test és a lélek, a világ és Istenországa, a gonosz és jó harczának egyedül megnyugtató végkifejlését. S e harcznak s végkifejlésnek rajza nem valami rajongó lélek féktelen phantasia-műve, hanem egy — positivumokra, biztos adatokra támaszkodó s az Istenországa fejlődésének titkaiba, törvényeibe éles szemmel betekintő nagy apostolnak alkotása. A mint a mi éber gondolataink szolgáltatják az anyagot álmainkhoz, úgy ama jelenések számára is az alapot részben az apostol személyes külső és belső tapasztalatai, — és emlékei, részben nemzetének történelme és a régi próféták írásai adták. Sőt még a stíljét is „lát“-ás útján szerezte; — fehér felhő, — földindulás, — villanások és mennydörgések, — sok vizeknek zúgások, — hegy, sziget, tenger stb., miket hasonlataihoz használ, egészen természetesen ott Patmos szigetén.

*

(A szeretet apostola), — ez a másik jellemző vonás János karakterében. Manapság ez a leggyakoribb neve, valószínű trivialis jelzője az apostolnak; úgyszólván közhely az „ékesszólás“ magyar mezején. Valószínű, hogy többen *nevezik*, mint *ismerik* őt a szeretet apostolának.

Enervált tárczák és prédikációk úgy rajzolják őt, mint valami túlságosan gyöngéd, édeskés hangú, békés, erélytelen, szelíd s többnyire öreg férfiút, a ki visszahúzódik az élet harczától, — mint azok, a kik hadviselés idején otthon maradnak az asszonyokkal és gyermekekkel, alkalmatlanok lévén a küzdelemre. Pedig korántsem ilyen effeminált, erélytelen férfiú áll e név mögött: „a szeretet apostola“. Manapság ismerhetsz efféle sentimentális Jánosokat is, de ő nem ezek közül való.

Emlékezzünk csak arra az incidensre, a mikor egy samáriai falu nem akarta befogadni Jézust. János az ő testvérével hirtelen odafordul a Mesterhez: „Uram! akarod-é, hogy parancsoljuk, hogy tűz szálljon alá az égből és megemészse ezeket . . .?“ (Luk. 9, 54.) — Ez bizonyára nem valami sentimentális kebelből tört elő!

„Jézus reájok fordulván, megdorgálá őket . . .“ Mert e méltó felháborodásban még nagyon sok volt az emberi. Nem érte azonban dorgálás akkor, a mikor már a „szere^tet apostola“ gyúlt égő *haragra*.

Mert mint minden igaz, erőteljes szeretetű lélek — legfőképen maga az Istennek Báránya —, úgy János is képes

a harag egy bizonyos nemének a leghevesebb kitörésére is. E kitörés pedig olyanforma, mint ama vulkánikus tűzé, a mely a Vezuv vagy az Etna gazdag és termékeny lejtői alól tör elő. — Csak Jézus ajkairól röpültek keményebb, erőteljesebb beszédek a bűn ellen, mint a minők János szerető szívéből törtek elő. Irtózott a bűntől! Gyöngéd volt és szelid, mint egy gyermek; de mint olyan gyermek, a minőknek ígértetett a mennyeknek országa; az ilyen lélek pedig csodálatos erővel, hogy ne mondjam, heroismussal van felruházva. Szelid, békeséges lélek, de egygyel — a bűnnel semmi áron nem hajlandó békét kötni, sőt még csak alkudozni sem. Az igazságtól hajszálnyira nem akar eltávolozni. És ezen a ponton mindig háborog és kitör a „szeretet apostolá“-nak különben csendes és szelid lelke.

Jó volna manapság kettős mértéke ennek a léleknek! Hadd söpörné el még a nyomát is annak a hamis „liberalismus“-nak, a mely a békesség kedvéért (?!) azt akarná, hogy az igazság és hazugság kezet fogjanak, összebarátkozzanak; hadd söpörné el azt a philosophiai s theologiai tudományt, a mely Jézust és Zoroastert, Sakya-Mounit, Mahomedet s a többieket mind egyazon Pantheonba akarja helyezni.

Az egyik részen áll az igazság, másikon a hazugság. Ne akard a kettőt áthidalni ama „classikus“ és modern „arany középút“-tal. — Egyik azt mondja: ötször hat harmincz; a másik: ötször hat — huszonnyolcz. Jön a „liberális“ jóbarát s azt mondja: ne czivódjatok! — szeressétek egymást — ez a fő, s nem, hogy melyik felekezet vagy theologiai irány hivei vagytok s hogy miként vélekedtek a Krisztus személye felől; — vágjátok ketté a különbséget és mondjátok: ötször hat — huszonkilencz! . . .

A megalkuvás nem közeledés az igazsághoz. És a „szeretet apostola“ csak az igazság apostola lehet. Ezért nem tűri János azt a liberális „ $5 \times 6 = 29$ “ tudományt. „Ha valaki ti hozzátok megyen, és e tudományt (a Krisztusét!) nem viszi hozzátok, ne fogadjátok azt házatokba, és ingyen se köszönjete néki. Mert a ki köszön néki (sic!), annak gonosz cselekedeteiben része lészen.“ (II. Ján. 10—11.)

Ne legyünk békések, türelmesek, ha az igazságról van szó. Türelmetlenségre hivatattunk! — A bebizonyult tévedés és felismert bűn elleni türelmetlenségre. Az volt mindig a baj, hogy nagyon türelmesek voltunk; — mialatt éppenséggel nem voltunk nagyon teljesek — szeretettel. Rendesen homályos meggyőződésű és bizonytalan szeretetű lelkek emelnek szót az evangéliumi türelmetlenség ellen.

(A „mennydörgésnek fia“) — „Szeretet apostola“ — s „mennydörgésnek fia“! Viselheti-e e két jelzõt egyazon személy?

A Mester adta néki ez új nevet; Az, a ki a Jóna fiának, Simonnak, a Péter — azaz Kőszikla — nevet adá. (Márk 3, 16—17.) Nem tévedett-e Jézus tanítványainak megismerésében? Vajjon, a ki ismeri az ingadozó, sőt Mesterét háromszor is megtagadó tanítványt, nevezheti-e méltán „Péter“-nek? S a ki ismeri a csendes, szeretetteljes Jánost, találónak mondhatja-e az új nevet: „mennydörgésnek fia“? Úgy tetszik, hogy a tizenkettő közül ő reá alkalmazható ez legkevésbé. Az ő neve említésekör inkább ama „lassú (csendes) és vékony szó“-ra gondolunk, a mely a vihar és földindulás elmúltával hallattaték. (I. Kir. 19, 12.)

Pedig nagyon találón fejezi ki e név János jellemének egyik fővonását, a mely mind személyiségében, mind irataiban igazolást talál.

Nem emberi vehementiára czéloz e név; — ezért, mint láttuk, dorgálást nyert.

Bizonyos tekintetben a név ótestamentumi értelmében alkalmazható reá. Itt u. i. a mennydörgés a Jehova szava, — váratlanul előtörve a komor, sötét tekintetű égből, nem követve — az emberi fülnek tetszetős — rhythmikus törvényeket, hanem mystikus intéseket közölve a lelkiismerettel. „Halljátok meg figyelmetesen az ő rettegéssel dörgő szavát és az ő szájából származó szólást. Mely minden egek alatt hallattatik, és az ő villámlását e földnek minden részeire kiterjeszti. . . . Dörög az ő nagyságos szavával. . .“ (Jób 37, 1—3.) „Az Úrnak szava vagon a vizeknek felette; a dicsőségnek erős Istene megdörög. . . Az Úrnak szava reszketteti a pusztát. . .“ (29. Zsolt. 3, 8.)

Nem a hang üres dörgésére kell itt csupán gondolnunk; — egy nagy, üres kocsi gördülése kövezett utcán esetleg még nagyobb hangot adna. A hangnak komoly, méltóságos, lélekébresztő, megrázó erejéről van itt szó.

Ilyen ereje van Jánosnak. Nem a test indulatai ragadják őt el; — ő a mennydörgés fia, ihletése onnan felül való; erőteljes, nagyságos és energikus. Olyan valami fenséges souverainitas jellemzi hangját, mint a magasságból hirtelen elővillanó erő megrázó dörögését, a mely a lélek legtítkosabb rejtekébe is behat s a holt-eleveneket életre rázza.

Jellemző, hogy három olyan különböző egyéniség, mint Chrysostomus, Ágoston és Bengel oly harmonikus ítéletet mondanak Jánosról, a mint evangéliumának különösen bekez-

désére gondolnak, — „Kezdetben vala amaz Ige . . .“ — : „Halld, miként mennydörög!“ — „János úgy kezdi szavait, mintha az ég dördülne meg;“ — „A menny dörgése ez, lehozva mihozzánk a „mennydörgésnek fia“ által!“

Oly tiszta, ragyogó élet, minő Jánosé volt, még szótlanul is hatalmasan dörgő prédikáció minden hitványság, alantasság, sötétség ellen. Ha pedig megszólal, annál inkább „Cujus vita fulgor, ejus verba tonitrus!“

*

(„ . . . A kit Jézus szeret vala“.) — Sokat elárulnak János rendkívüli jelleméből azok a jelzők, a melyeket eddig reá alkalmaztunk, — hogy ő „a sasszemű tanítvány“, „a szeretet apostola“, „a mennydörgésnek fia“; de mindenik összevéve sem ad olyan mélyreható jellemzést, mint az, melyet ő maga vett föl: „a tanítvány, a kit Jézus szeret vala“. Amazok csak egy-egy oldalról engednek betekintést János jellemébe; ez ellenben mintegy kitárja előttünk az ő gazdag lelket, nem hogy képesítsen bennünket egyszerre megismerni egész lényét, hanem inkább csak, — hogy áttekinthessünk annak a léleknek terjedelmén, a melynek tengermélyeit csak sejtetik e szavak: „a tanítvány, a kit Jézus szeret vala“.

Az utolsó vacsora leírása alkalmával találkozunk először e kifejezéssel; addig soha sem ő, sem más evangélista nem használja ezt, ezután pedig János (Ján. 13, 23., 19, 26., 20, 2., 21, 7., 20.) mindvégig így említi magát, tulajdonnevét ezen túl is elhallgatva.

A legrövidebb s a legmélyebb magyarázatot e kifejezéshez maga János adja, a mikor így írja le az ő helyzetét Jézus mellett amaz emlékezetes estén: „Vala pedig egy az ő tanítványai közül, *ki a Jézus keblén nyugoszik vala*, az, a kit Jézus szeret vala“. A legközelebb ül Jézushoz. Keblére hajol. A legbensőbb összeköttetést élvezheti az Úrral.

„ . . . A kit Jézus szeret vala“ . . . Hát a többi tanítványt? Hiszen Ő még ellenségeinket is szeretni tanította!?. . . Miképen értsük ezt?

A mint éhezett és szomjúhozott, fáradt, pihent, sirt és örvendezett, éppen úgy — szeretett is Jézus. S a mint minden igaz és mély szeretet, úgy az Övé is — nemcsak gyöngéd és kegyes tudott lenni, de czéltudatos keménységgel és szigorúsággal is birt. A „Kövess engem“ áldozatot, mindennek elhagyását, önmehtagadást, kereszttviselést kívánt. Ő hordozta az övéinek terheit; „körülköté magát“, hogy mint szolga megmossa az ő lábaikat; — és semmi szenvedéstől nem riadt

vissza — ő érettök. De nem ereszkedett le bűneikhez; nem kimélte őket, ha dorgálásra méltók voltak; — és elbocsátá őket, mint juhokat a farkasok közé.

Mert szerette őket! Szerette — állhatatosan! Az emberi szeretet hamar kijózanodik, ha tárgyán hibákat fedez fel; kiábrándul, ha hálátlansággal találkozik; meggyengül, sőt elenyészik a távolléttel; mogorva és zordon világban hamarosan fanyarrá lesz, — rázúdul a sivatag szele és elsodorja, még a nyomát is betemeti . . . De Jézus szeretete erős, hű, állhatatos — mind a „világ végezetéig“.

Azonban ez a szeretet nem afféle bizonytalan jóakarató szivesség volt, a mely *egyformán mosolygott* mindenik tanítványra. — Bizonyos megkülönböztetéssel bírt, — kiváltképen Jánossal szemben. De ez által éppenséggel nem szenvedtek rövidséget a többiek. — A sziv nem valami edény, a mely bizonyos mennyiségű szeretetet tartalmaz, mit minél több részre osztunk, annál kevesebb jut egyre-egyre, — sőt még a szétosztásnál is elhullik mindig valami . . . Így állhat a dolog azoknál a barátságoknál, a melyek vadon tenyésznek a mai társadalomban; — de nem így a Jézusnál! — Az igazi szeretetnek az a jellemző tulajdonsága, hogy minél többekkel éreztetem, annál több marad nekem; s minél erősebbé, igazabbá, égőbbé lesz *egy* iránt, annál bőségesebben részesülnek benne a többiek. Az *egy*-nek igazi szeretése nevel arra, hogy minél mélyebben tudjunk szeretni *mindeneket*.

Jézus barátsága János iránt a legmagasztosabb volt. Nem önkényesség, nem szeszélyes kegy volt az, a mely különös „kedvenczczé“ választotta volna Jánost. Bizonyos lelki tulajdonok voltak azok Jánosban, a melyek alapul szolgáltak Jézus egyetemes s mégis megkülönböztető szeretetének. Így van ez az emberi szeretettel is; János maga is „az igazságért“ szerette ama „választott asszonyt és az ő fiait“ (II. Ján. 1, 2, 4.).

Nem tudjuk, hogy Jánosban mik voltak ama tulajdonok, a melyekben kiváltkép gyönyörködött Jézus s a melyekért különösebben szerette őt. Sehol nincsenek ezek katalogizálva. Csak sejthetünk valamit az ő gyöngéd s érzékeny természetéből, mély és tiszta vonzalmából, gyermeki egyszerűségéből, — a melyen mint kristálytívegen át tekinthetni a lélekbe —; aztán az ő hitéből, jellemerejéből, szentség utáni vágyából s törekvéséből.

Kétségtelen, hogy e vonások a lélek működése folytán *fejlettek ki* Jánosban; ráragyogott a Krisztus szeretete és szeretetreméltóvá formálta őt. János is vallomást tehetett Pállal: Isten kegyelméből vagyok, a mi vagyok. De a mint a művész

gyönyörködik vászonra vetett, vagy anyagba öntött ideáljában, úgy Jézus is szerette ezt az embert, jóllehet az Ő szeretetéből lett szeretetreméltóvá

S hogy mennyire szeretetreméltóvá, — azt ő maga a legkevésbé sem tudta, s éppen ez emelte vonzó alakját a legmagasabb fokra. Igazán megkapó, a mint tiszta, gyermeki egyszerűséggel és nyíltsággal minden tartózkodás nélkül alkalmazza magára: „a tanítvány, a kit Jézus szeret vala“. Nem tanakodik magában, hogy vajjon nem sérti-e e jelző tanítványtársait. Nem jut eszébe a formális tiltakozás, hogy ő méltatlan arra a szeretetre. Épp oly félelem nélkül használja e kifejezést, mint mikor a legnagyobb apostol, Pál azt mondja magáról: „Én az apostolok között legkisebb vagyok“ (I. kor, 15, 2.). Az ő szeretett Mesterének dicsősége áthatotta egész valóját; de János épp úgy nem gondolt erre, mint a kicsiny gyerek mozdulatainak kecsességére vagy szemeinek bájos ragyogására. Vagy, mint a midón — „nem tudja vala Mózes, hogy az ő orcájának bőre fénylenék (mivel hogy az Istenről szólott volna)“ . . . (II. Móz. 34, 29.).

*

Íme a tanítvány! A sasszemű, a szeretet apostola, a mennydörgés fia; az, a kit Jézus szeret vala.

Íme egy dúsan virágzó és gyümölcsöző hajtása a szőlőtőnek.

Valamikor egyszerű galileai halász. Egészséges, robustus férfiú — physikailag és lelkileg egyaránt. Látása éles és tiszta. Ítélete igaz, őszinte. Szelid szeretetű és gyöngéd, de szenvedélyvel teljes az igazságért.

Azután egyszer ő is hallja a hívást: Kövess engem! És egyikévé lesz ama legnagyobb „foglyok“-nak, a kik valaha a Krisztus igáját felvették.

Íme a Krisztussal való összeköttetés csodálatos erejének egyik bizonyossága. Nem valami kegyes mázzal bevont s elmosódott alak, hanem egy éles vonásokkal bíró kiváló jellem. Alapvonásai nem töröltettek el, hanem kifejlesztettek és megszenteltettek a Krisztus társaságában. Nem vesztett el semmit; sőt inkább megtalálta igazi én-jét, megtisztulva, megerősödve, és felmagasztaltatva. Az Úrnak Lelke nem semmisítette meg egyéniségét,¹ hanem felhasználta, hogy legyen egyik bizonyoságtevő az Igazságról.

¹ „God, when He makes the prophet, does not unmake the man“. Locke.

Forduljunk hát hozzá bizalommal, ha valamit tudni akarunk az Igazságról. János látta és bizonyoságot tesz Róla. Látta szemeivel, — látta szívével. Mindig igazat beszél; rá nézve a hazugságnak még árnyéka is tűrhetetlen.

Forduljunk hozzá. Minden fejezete egy örökbecsű véset, a melyben a legfinomabb vonalak is tisztan kivehetők.

Forduljunk hozzá. Felsőszázadon át forgatta lelkében azokat, a melyeket látott és hallott, s a mikor már teljes érettségre jutnak szívének és lelkének kincsei, s a mikor már egészen feljutott ama lelki Tábor-hegyre, a melynek csúcsáról a Fiút teljes dicsőségében szemlélhette, — akkor írja meg az Ő történetét: — miképen száll alá az Ige, az Örökélet, — miképen halad át a halandó életen és miképen lép be ismét abba a dicsőségbe, a melylyel birt, még minekelőtte a világ fundáltatott volna . . .

*

. . . Porai ott nyugosznak valahol Efezus vadon harasztal földött vidékén.

Chrysostomos állítása szerint, százhusz éves korában hunyt el. Nem erőszakos halállal, hanem valószínűleg Efezusban az ő „fiacskáitól“ körülvéve.

. . . Az esti harmat nem esik lágyabban a földre, s a kifáradt szelek nem ülnek el csendesebben, mint a hogy elaluvék az a tanítvány, a kit Jézus szeret vala . . .

Elaluvék ott Efezusban.

S mégis, mintha nehezen tudtak volna tőle elválni, — mintha őt nemcsak Jézus szerette volna, hanem százan és százan, a kik csak ismerték őt, vagy hallottak róla: imé az a monda kel szárnyra, hogy nem halt meg valósággal.¹ Nehéz volt hinni, hogy voltaképen eltávozott . . .

De nem is ment ő el! János él és élni fog — a földön is — az ő bizonyágtevő írásaiban. És ma is odavezet kézenfogva Ahhoz, a kinek szava sohasem szűnik meg — a halott-hoz, hogy: „Kelj fel!“ — s az élőhöz, hogy: „Kövess engem!“ . . .

Rákospalota.

Takaró Géza,
ref. s. lelkész.

¹ James Culross, kiváló angol író, a kinek Jánosról s munkáiról szóló gyönyörű művét e jellemrajznál haszonnal forgattam, egész sereg igen szép — bár historíaiilag értéktelen — legendát sorol fel az apostolról.